

УДК 261, 8: 303, 425, 5 (476. 5)

**КАТАЛІЦКА-ПРАВАСЛАЎНЫЯ МІЖКАНФЕСІЙНА-СУСЕДСКІЯ ўЗАЕМАДАЧЫНЕННІ
БЕЛАРУСАЎ ПАДЗВІННЯ****А. С. КРУТКІН***(Прадстаўлена: канд. гист. навук У.А. Лобач)*

У гісторыі было вельмі шмат прыкладаў канфесійнай варожасці і падзелу нават суседдзяў па рэлігійным поглядам. Часам нават даходзіла і да гвалту. Беларусы, на наш погляд, у гэтым плане не самы горшы узор таго як можна выбудоўваць стасункі паміж прадстаўнікамі розных канфесій.

Часам узнікаюць такія думкі, што беларусам, у прыватнасці і беларусам Падзвіння уласціва не ксенафобія, а насцярожанасць да чужога, не вядомага, што вельмі часта блытаюць з нечым агрэсіўным. Беларусы з аднаго боку доўгі час жылі ў поліэтнічнай, полікультурнай, як бы казалі сёння: мультыкультуральнай дзяржаве: Вялікім Княстве Літоўскім Рускім Жамойцкім, але з іншага боку на тэрыторыі нашай краіны было столькі крвапраціццяў, было шмат войнаў пасля якіх насельніцтва скарачалася калі ў тры, ў чатыры, а аднойчы і ў два разы, таму беларускі кансерватызм ні ў якім разе не тактыка як кажуць насмешнікі і зласліўцы: “няўкладных хоббітаў”, а адлюстраванне не аднаразовага судатыкнення з хітрымі і варожымі сіламі. На наш погляд, варта прааналізаваць і ўзаемадачынненні паміж простымі аднавяскоўцамі праваслаўнай і каталіцкай канфесіі. Але безумоўна дадзеныя кантакты павінны датычыцца выключна рэлігійнай сферы, а не міжасабовай пабытовай камунікацыі.

Вельмі цікавым момантам з’яўляецца тое, што на Расоншчыне дзе ў адрозненні ад Глыбоччыны ці, напрыклад, Мёршчыны, было не так і шмат каталікоў, праваслаўныя называлі іх шляхтаю:

– А у асноўным тут праваслаўныя. Да?

– Праваслаўныі. Мы праваслаўныі усе. Ні каталікі. Ні яўрэі. Ні цыгані. (Сьмяецца)

– А ці было такое. Што муж праваслаўны, а жана католік? – Каталічка. Да я троху ёсць каталічкай. Ну каталічка. Эта раньшы былі такія, я іх называлі, ездзілі. Ай Забылася. Папа усё называў... Шляхты іх называлі.

– Шляхты?

– Да

– Эта католікаў?

– Во старуха. Эта Кажэмячэнка, яна шляхцянка чыстая.

– Каталічка?

– Угу. Чыстай шляхцянкай называлі. Яна з Гарбачова. У Гарбачове там касцёл быў. У Гарбачове. Прыехаўшы сюды. Купіўшы гэты дом, во яна і брат прыехаў. Дык ён за прошлы год ездзіў аж туды у Мурагі дзе касцёл. Ездзіў сюды пад Невель яшчэ. У Турычыне недзе там яшчэ цэркаў [3].

Гэта сведчыць аб тым, што негледзячы на Разборы шляхты 19 стагодзя ў народнай памяці застаўся такі этнаканфесійні і існаваў замест этнаканфесійніма “паляк”. На Расоншчыне сваіх каталікоў (то бок якія не прыезджыя) праваслаўныя называлі “шляхтаю”. Цікава, што каталікоў з Захаду Падзвіння яны называюць ўжо не “шляхтаю”, а “палякамі”:

“Носюць. Носюць, носюць Усеночная. Яйкі красяць красіва. Адна у нас палячка. Яна бугалцірам глаўным работаіць. Як нарісуе тые яечкі. Разукрасіць дык бацюшка неяк, я была, ён гавароць а якіі красівыі яйца! усяка разрысуіць іх. А іна палячка.

– Палячка? Каталічка?

– Каталічка. Ага. Западная адтуль. А мужык рускі чысты.

– А фамілія як яе?

– Касцючэнка Тамара Антонаўна.” (там жа)

У цяперашні момант сярод каталікоў існуе шмат “інтэграцыйных” тэндэнцый, якія ў некаторым родзе нават можна назваць народным экуменізмам:

”– Тут і праваслаўныя і католікі тут жывуць?

– Тут? Ну. А вы самі?

– Я католічка.

– А як вы думаіце ці ёсць розніца між праваслаўнымі і католікамі?

– А якая разніца. Што гэты. Бог адзін. А вера гэта што гэта адзін сабе, другі сабе, ніяк ня могуць смірыцца каб адно свята было як сёлета во разам Так добра, у усіх разам свята.

– Можа тут і палякі жылі?

– Німа тут. Тока веры не аднэй. Эта якіі гэта палякі? Беларусы! Вера ні адна [4].

Вельмі часта праваслаўныя і каталікі сумесна адзначалі традыцыйныя каляндарныя святы. Напрыклад Купалле:

ЗБ. (А): *А вот скажыце, вот раней жа ж, вот нядаўна Купала было тут, а Купала вот раней, як атмічалі?*

ІНФ.: Ну вот як у праваслаўных дык сваё чысло, а ў каталікоў сваё.

ЗБ. (А): *Аддзельна атмічалі?*

ІНФ.: Ну яны ж прыхадзілі, мы на іхнае, мы самі католікі, ну адзін да аднаго хадзілі туды [1].

“А якія адносіны былі паміж каталікамі і праваслаўнымі? Не зваліся?”

– Да нет. Я і уважаю і праваслаўную веру і сваю веру. Да мяне і бацюшка, мой жа праваслаўны быў. І бацюшка пастаянна захадзіўся на Каляды, после Хрышчэння. Абажаю і руску і беларускую і польскую. Абажаю веру усю. Адзіны Бог і адна Матка Боска. І мы аднаму Богу молімся, адной Матке Боскай.

– А як адзначалі святы якія у адзін дзень адзначалі?

– Ну вось сёлета у адзін дзень Вялікадне было.

– І умесце усё адзначалі?

– Канечне. Разам усё. Я і польскае свята святкую і рускае святкую. Я на рускае нічога не раблю. Гэтак сама і рускае і польскае уважаю, святкую. Нікада не на Вяліканне не раблю ні на Каляды не раблю, не у гадавыя святкі, Прачыстая ці Спас ці што.

– Запрашалі адзін аднаго у госці?

– Запрашалі канечне! Ужо цяпер дык ужо ўсё, смерць на нас. Толькі хочацца ляжаць, ні ў якія госці ні да дзяцей не хочацца ехаць“ [5].

– А чым на вашу думку, каталікі адрозніваюцца ад іншых?

– Нічым. Адзінакавыя, усе. Хто верыць у Бога то адзіная вера і усе разам бываюць.

– А ці ёсць у вашай вёсцы і паблізу храмы іншых канфесій?

– Ёсць. Асінагародок – цэрква, Казлоўшчына – капліца, навадруцк – з касцёл, Ляхаўшчына – касцёл, Варапаева – касцёл.

– Якія узаемаадносіны паміж канфесіямі?

– Добрыя былі! У мяне бліжэйшых нету. У мяне ўсе людзі добрыя.

– То бок ніякіх спрэчак не было?

– Не, няма ў мяне гэтага.

– А як адзначалі веруючыя тыя святы якія выпадалі на адзін дзень?

– Умесце святкавалі, як і усе. Яйкі качалі, усе умесце.

– А ці запрашалі яны адзін аднаго у госці?

– Запрашалі, былі, гулялі!

– А паміж кім можна было заключаць шлюб?

– Можна было заключаць з усімі! Толькі пры савецкай уладзе нельга“ [6].

Цікава, што беларусы Падзвіння негледзячы на падзел на этнаканфесійныя “рускі” і “паляк” цягам 20 стагоддзя ўжо пачалі паступова сябе усведамляць агульным народам:

“– А якой вы веры прытрымліваецеся?”

– Польскай. Ну беларусы ж, беларусы ж усе. А каталічка. Палячка. А якая я палячка, на Беларусі ж жывём не у Польшчы. Беларуска.

– А ці ёсць тут людзі, якія належаць да іншай веры?

– Праваслаўныя і палякі і ўсё. Руская вера і польская вера. А у нас няма бабцістаў, не. Ну праўда бабціст жа ёсць, Ленін, можаш чула?“ [5].

Як бачым “палякам” называлі проста чалавека “польскай веры”, то бок каталіка. Пры гэтым ягонае беларускасць не аспрэчвалася. “Палякам” на Падзвінні мог быць і этнічны літовец:

“– А у якую царкву немцы хадзілі? – У каталіцкую. І гэты і літвіны у каталіцкую, у касцелы, тожа палякі называліся, літвякі гэты” [2].

“– А вы былі ў царкве?”

– Я у царкве была.

– А што спадабалася, што не вельмі?

– Падабалася усё, усё нармальна. Тамака, адно што там па руску, а у нас па польску. І у нас жаж цяпер, мы ж па беларуску молімся, у нас жа усё па беларуску усё ідзець. Не па польску. Гэта мала калі польская імша, на Вяліканне, на Каляды. А так жаж усё ідзець па беларуску, імша па беларуску пастаянна кожную нядзелю ідзець.

– Якую веру вы лічыце бліжэйшай да каталіцкай?

– Ну хто яе ведае. Мы па беларуску молімся, а праваслаўныя па руску. Памоему тое самае. Праваслаўныя па руску моліцца, а наш ксёндз па беларуску ну і па польску бываець калі моліцца. Адна вера, адзінакавая вера. Адзінакавая польская і руская“ [5].

З усяго гэтага можна зрабіць наступныя высновы: беларусы усведамлялі сабе адзіным народам і разумелі, што “паляк” і “рускі” з’яўляюцца сінонамі тэрмінаў “каталік” і “праваслаўны”, да таго ж на сённяшні дзень каталікам усведамляць сваю беларускаць дапамагаюць беларускамоўныя набажэнствы беларускамоўных ксяндзоў. Але, безумоўна, сустракаюцца і праявы калі не неталерантнасці то як мінімум насцярожанасці.

З усяго гэтага можна зрабіць наступныя высновы:

Беларусы усведамляюць сябе адзіным народам. Беларусы-каталікі і беларусы-праваслаўныя ў большасці выпадкаў паважаюць веру адзін аднога, сумесна адзначаюць святы, але бываюць моманты якія можна ахарактарызаваць такім словам як насцярожанасць, не поўнае паразуменне, але не як варожасць і тым больш не як міжканфесійнае супрацьстаянне. Беларусы Падзвіння выпрацавалі тую мадэль міжканфесійных сродкаў зносін якая магла бы падыйсці многім народам дзе былі і, на жаль, часам адбываюцца і па сённяшні дзень міжканфесійныя, а таксама міжрэлігійныя сутыкненні, радыкальная нецярпімасць і гвалт на культурніцка-рэлігійнай глебе. Але з іншага боку, тое, што многім падаецца ліберальнай, не гвалтоўнай рэлігійнай нецярпімасцю ў беларусах (што даволі такі не настолькі і моцна распаўсюджаная з’ява) можна назваць прышчэпкаю ад парою занадта ўжо радыкальнай палітыкі мультыкультуралізму, што адбываецца ў некаторых краінах Еўрапейскага саюзу.

ЛІТАРАТУРА

1. Запісана Аўсейчыкам У.Я. ад Русецкага Рычарда Антонавіча 1930 г.н. у в. Гулідава Глыбоцкага раёна. ў 2012 г.
2. Запісана аўтарам ад Карбоўскай (Шумуковіч) Любові Еўстаф’еўны, 18.11.1922, жыла у в. Баркоўшчына (Мёрскі р-н), потым в. Жуперкі (Пастаўскі р-н), затым у в. Янкава (Полацкі р-н).
3. Запісана аўтарам ад Лазаренко Анастасіі Мікалаеўны, 1928 г.н., в. Краснаполле (Расонскі р-н) ў 2011 г.
4. Запісана аўтарам і Пятровым І. ад Скрабатун Марыі Лявонцьеўны, 1934 г.н., у в. Рускі завулак Глыбоцкага р-на, 2010 г.
5. Запісана Грыцкевіч Дар’яй ад Антух Ядвігі Мікалаеўны, 1932 г.н., у в. Лашукі Пастаўскага раёну 30 ліпеня 2014 г.
6. Запісана Грыцкевіч Дар’яй ад Камінскай Ядвігі Адамаўны, 1936 г.н., у в. Казлоўшчына Пастаўскага раёну 29 ліпеня 2013 г.

УДК 316, 356, 2 : 261. 8

ПРАВАСЛАЎНА-КАТАЛІЦКІЯ СЕМ’І БЕЛАРУСАЎ ПАДЗВІННЯ ХХ-ХХІ СТАГОДДЗЯЎ

А.С. КРУТКІН

(Прадстаўлена: канд. гист. навук У.А. ЛОБАЧ)

Паводле веравызнання значную частку беларусаў Падзвіння можна аднесці да праваслаўнай альбо каталіцкай канфесіі. Але досыць частай з’явай у дадзеным рэгіёне былі і з’яўляюцца па сённяшні дзень змешаныя шлюбы, то бок калі праваслаўны жэніцца на каталіцы або калі праваслаўная выходзіць замуж за каталіка. У гэтым і заключаецца, на наш погляд, галоўная актуальнасць тэмы даследвання.

Аб’ектам даследвання з’яўляюцца праваслаўна-каталіцкія сем’і, а прадметам узаемадачыненні паміж членамі гэтых сацыяльных ячэяк грамадства ў сферы народнага хрысціянства: сямейнай абраднасці, абрадаў каляндарнага цыклу, ушанавання вясковых святыняў, а таксама канфесійная прыналежнасць іх дзяцей.

На тэрыторыі Заходняга Падзвіння у складзе міжваеннай Польшчы прадстаўнікі касцёлу (асноўнай канфесіі дзяржавы) да такіх шлюбаў адносіліся мякка кажучы не вельмі пазітыўна. Як правіла, жонка была вымушана пераходзіць у канфесію мужа, а каб заставацца ў сваёй патрэбна было атрымаць дазвол ад царкоўных уладаў. Безумоўна, тут значную ролю адыграваў і такі фактар як пазыцыя афіцыйнай царквы: “Мама была праваслаўная. А папа быў каталік. А як ён быў каталіком, тут жа большасць праваслаўных, ці ён зайшоў адкуль? Тады многа каталікоў было. Гэта зараз больш праваслаўных стала? Ну тут тады было толькі чатыры хаты у дзярэўні нашай. А вось нічога не казалі, што каталік праваслаўную узяў, можа бацькі былі супраць? Пры Польшчы гэта было ужо нада перапісывацца ілі еслі я праваслаўная значыць нада у каталіцкую пераходзіць ілі ужо ня будзеш ён такіа ты такіа ня будучь венчаць, тады ж венчаліся. У касцёл трэба было ісці? Ага ці ты праслаўны а бярэш каталічку значыць нада у праваслаўную. Во гэтак. То есць трэба было на мужніну? Ага. А еслі ужо хачаш толька сваей веры тады нада было ехаць у Вільна. І этат каталічаскі глаўны біскуп, ці хто ён тамака ужо дасць разрашэння што можна. Дык тата сездзіў у тоеж Вільна і разрашэнне тоеж узяў і тады венчаліся ужо у касцелі але ужо венчаліся толька сваей веры.” [10]